

אפילו אומנא לביחו לא קרא. פירוש רב יוסף לא קרא, שירא שמא מחמת סינהג כבוד בעצמו ינכה לו הקב"ה מחייו, כדאמרי לו כלדאי כשמהיה נשיא ויהיה לך כבוד תמות מהרה לכך לא נהג כבוד בעצמו, ויש שרוצים לומר דקאי ארצה ואין לזה שום טעם^ג:

שזירך אוחו, ולגמי' דידן דקאמר זכרם אחד דמשמע שהיו יולדות בפעם א' וא"כ קשה מניין ידעו בג' חדשים הראשונים שילדו ששה זכרם אחד, ויש לומר בדוחק דכיון שהי' ההריון גדול כ"כ שהי' ששה זכרם אחד מסתמא הי' ניכר מיד קודם שלשה חדשים^ג:

דף פד ע"א

מבאן לבעל הקורה שיכנס בעובי הקורה. לפי שלא מנינו שנקראו ישראל על שם אברהם או יצחק אלא על שם "ישראל" שהוא נקרא בעל הקורה, ודרך ארץ הוא דקורה שמלד א' עבה והשניה דקה יאחו בעל הקורה צלד העבה והאחר צלד הדקה:

מלך רבה כ"צ שנין. והטעם מה שמלך כמספר הזה, דאיתא בר"ה י"ח רבה ואזיי מדבית עלי קאתי רבה דעסיק בתורה חי מ' שנין אזיי דעסיק כו' ומייתי החס דמשפחה א' היתה בירושלים שהיו מחים בני י"ח שנה ואמר להן ר"י בן זכאי לכו ועסקו בתורה וחיו, לכך לא רצה רב יוסף להיות נשיא כדי שיהי' רצה נשיא וירבין תורה ברבים ויחי' נבגמי' מפורש שלא רצה רב יוסף לפי שאמרו לו כלדאי מלכת תרי שנין, ולכך נרץ לפרש כונחו דזאת היתה סבה מן השמים שיודע לר"י ע"י כלדאי ושעיי"ז ימנע ר"י ועיי"ז יחי' רבה דר"י בעצמו צודאי לא הלך לכלדאי לשאלו כמו שאמרו מנין שאין שואלים בכלדיים שנאמר תמים תהיה כו' בפסחים קי"ג ע"ב רק היתה סבה מן השמים שאחר ששלחו מחס כו' צאו כלדיים ואמרו לר"י בעצמם] והוא היה בן י"ח שנה ולכך היה נשיא כ"ב, וכ"ב וי"ח הוא מ' (וי"ל שהוא נגד כ"ב אומיות התורה כמ"ש הגר"א ב"ב י"א בבבלימין הלדיק^ה):

→ הנפטר מחברו לא יאמר לו לך בשלום כו'. דאיתא (בראשית רבה פרשה ח') כשצרא הקב"ה את העולם שאל לשלום, אמר אל יצרא שכולו קטטה, נדק אמר כו', השליך אמת ארצה והשלום נשאר למעלה (וכמו שכתוב עושה שלום במרומיו), וכתוב ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ג' ז') פירוש שהאדם הוא העולה במדרגתו יותר, והמלאך עומד תמיד במדרגה א' מעת שנברא, והאדם יכול לעלות מעלה מעלה וזה שכתוב (ישעיה ו') "שרפים עומדים ממעל לו", ונמצא כשהאדם חי הוא הולך לשלום אבל כשמת כבר צא בשלום, לכך יאמר לך בשלום שכבר נכנס בתוכו וכן אמרו (בכתובות ק"ד)

ח) וכן הוא בקול אליהו אות קני"ה ע"ש

א) וי"ל עוד דבזכות שעסק בחכמת התורה זכה לימי הבינה, ואביי שהוסיף עוד גמ"ח שהוא בגופו, זכה להיות גופו קיים עד ימי הזקנה וק"ל

אמר אברהם אבינו שאכילתו ושתייתו היו כנגד שבעים וארבעה אנשים (מסכת סופרים פרק כ"א).

מה הכוונה בדברים אלה?
ברם, נאמר במעמד הר-סיני: „ויעל משה ואהרן נדב ואביהו ושבעים זקני ישראל... ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו“ (שמות כד-ט) — הרי היו שם שבעים וארבעה איש, אשר הגיעו לידי השגות עליונות ביותר באלוהות, וזה קרוי בתורה בשם „ויאכלו וישתו“.

זהו שאמרו חכמינו כאן, כי „אכילתו ושתייתו“ של אברהם אבינו, כלומר, השגותיו האלהיות, שקולות הן כנגד השגותיהם של אותם שבעים וארבעה איש בהר סיני...

(הגר"א מוילנא ז"ל)

בקשר לזה ציין הרבי מגור הרא"מ זצ"ל, כי התורה מונה מנח ועד אברהם שמותיהם של שבעים וארבעה איש (*). אברהם אבינו, שעליו נאמר במשנה: „עשרה דורות מנח עד אברהם... עד שבא אברהם וקבל שכר כולם“ (אבות פ"ה מ"ג), קיבל איפוא את שכר כל הדורות הללו שהיו החל מנת וכלה בו. וזהו: „אכילתו ושתייתו כנגד ע"ד איש“...

★

ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך. (יב-ב)

הבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם... דבר אחר ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. (רש"י)
שני פשטים אלה של רש"י הינם דין-דברים שהיו לאברהם אבינו עם

* נח, שם, חם, יפת, גמר, מגוג, מדי, יון, תבל; משך; תירס; אשכנז; ריפת; תגרמה, אלישה, תרשיש, כוש, מצרים, פוט, כנען, סבא. חוילה; סבתא; רעמה; סבתכא, שבא; דדן; נמרד; אשור; צדון. חת, יבוס, אמורי, גרגשי, חוי, ערקי, סיני, ארודי, צמרי, המתי, עילם, אשור, ארפכשד, לוד, ארם, עוץ; חול; גתר; מש; שלח; עבר, פלג, יקטן. אלמודד, שלף, שלף, חצרמות, ירח, הדורם; אונל; דקלה; עובל; אבימאל; שבא, אופיר, הלילה, יובב, רעו, שרוג, נחור, תרח, נחור; הרן; לוט; אברם. — כל אלה הם שבעים וארבעה השמות של האנשים הכודדים (חוץ מהעמים כגון פלשתים, פתרוסים וכסלוחים), המוזכרים בתורה מנח ועד אברהם.

ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו (יז—כד).

מספרים: כי פעם אחת, בהיות **רבי רבנו ברוכיל**, ילד כבן שמונה שנים, שאלהו אחד מחכמי אוסטראה:

חכמינו אמרו (קידושין, פב, א): שקיים אברהם אבינו, את כל התורה כולה, עד שלא נתנה, ולמה חכה תשעים ותשע שנים ולא מל את עצמו, עד שצוה לו הקב"ה על מצות מילה?

שאלה זו, כפי שהיו מספרים זקני חכמי ווילנה, המתנגדים, שאלו גם את **הגר"א מווילנה ז"ל**, בהיותו ילד, כבן חמש שנים, והוא השיב לאלתר:

— הלא חכמינו אמרו (קידושין, לא, א): גדול מצווה ועושה, יותר ממי שאינו מצווה ועושה, ומשום כך, יכול היה אברהם אבינו לקיים כל המצוות גם טרם שנצטווה, מתוך תקוה, כי אם יצטווה יקיים את המצוות עוד פעם, ויהיה מצווה ועושה; אבל מצוות מילה, אם היה מקיים קודם שנצטווה, הלא לא היה יכול לקיים שוב את המצוה הזאת אם יצטוו אחרי כך, ולפיכך חכה ולא מל את עצמו עד שנצטווה, כדי שיהיה מצווה ועושה.

ושאלה זו, לפי המסורה החסידית, נשאל גם **רבי ברוכיל**, נכדו של הבעש"ט בימי ילדותו, והוא השיב:

כל המצוות שבתורה יכול היה אברהם אבינו לקיים גם קודם שנצטווה עליהן, משום שאין כל עבירה בעשייתן ובקיומן, גם בשעה שהוא לא היה מצווה עליהן. ואילו מילה, לולא מצוות התורה, הלא יש איסור ברבד, שכן הלכה פסוקה היא: שאין אדם רשאי לחבל בעצמו (בבא קמא, צא, ב) ולכן לא היה אברהם אבינו רשאי למול את עצמו טרם שנצטווה על מצוות מילה.

אוצר החכמה

(מתולדותיו).

3

הכתוב, שהלפיד אש עובר עכשיו בין הגזרים, ומה מקום יש לכתוב "אשר עבר". כאילו מספר על תנור האש הנראה עתה, כי פעם בעבר הוא אשר עבר בין הגזרים?

אלא, תירץ המלמד, מה היא הזכות שעמדה לו לאברהם אבינו שיזכה לברית בין הבתרים. מה שמסר נפשו בכבשן האש. על זאת רמז כאן הכתוב, "והנה תנור עשן ולפיד אש, אשר עבר" - אברהם בתוכו בזמן כבשן האש, אותו תנור הוא אשר נמצא כעת "בין הגזרים האלה". כיון ששמע זאת **הגאון**, אמר כי פירוש זה הוא לאמיתיה של תורה [אף שאינו פשוטו של מקרא].

(מפי הגיד אברהם גורביץ שליט"א, ראש הישיבה דגייטסהד, מפי אביו הגיד ליב, ששמע הדבר במסורת במשפחתו צאצאי הגר"א)

***צט"ר א' לורמן**
= **סו. ים. את הקניי ואת הקניזי ואת הקדמני.**

הזכיר כאן עשר אומות, וכולם מכנען ובניו המוזכרים בפרשת נח וי, טו). אמנם משונים הם בשמותם, כי קניי קניזי וקדמני דכאן, הם ארודי צמרי וחמתי דשם, פרוזי דכאן הוא ערקי דשם, רפאים דכאן הוא חיוי דשם. והא דלא חשב כאן גם צידון וסיני המוזכרים שם לבני כנען, כי רק אלו העשרה היו יושבים בתוך הארץ. אבל צידון וסיני היו יושבים על הגבול, סיני בדרום, כמו שנאמר (ישעיה מט, יב) "והנה אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים", ותרגומו "מארעא דרומא", וצידון בצפון, כמו שנזכר בגבול נפתלי - צ"ל "אשר", ראה יהושע יט, כח], ולפי שהיו יושבים חוץ לארץ ישראל לא חשבם כאן, ולעתיד יתוספו גם אלו על נחלת א"י, כמו שניבא יחזקאל שיתוסף לדרומה ולצפונה (עיי' ב"ר סוף פרשה מד).

וקניזי לקחו בני עשו, וקניי וקדמני לקחו עמון ומואב, כי היה ראוי לישראל, כמו שנאמר "פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו" (דברים א, ז), ואמרו עליה בספרי (ועיי' ב"ב נו, א) זה עמון ומואב ואדום [כלומר קניי קניזי קדמני]. ובחטא מרגלים לא ניתן להם מעשו ומעמון ומואב [לכן סמך הכתוב בסדר דברים, אזהרת עשו ועמון ומואב לפרשת מרגלים]. ולעתיד יירשו גם אלו, כמו שנאמר "אדום ומואב משלוח ידם וגו'" (ישעיה יד, יא). לכן בפרשת ואתחנן (ז, א) לא נזכרו רק ארץ שבעה עמים, ובמראות הסנה (שמות ג, ח) לא נאמר רק ששה, כי

אמנם הענין כך הוא, כי ידוע **התברכה** של **עשיר** היא מרובה **משל עני**, **הקללה** של **עני** מרובה **משל עשיר**. לכן אצל "מברכך" אמר תחילה "ואברכה", שיהיה עשיר בעת שיברך אותך, ותהיה ברכתו מרובה. ואילו אצל "מקללך" אמר רק אחר-כך "אאור", רצה לומר, שבשעה שיקללך יהיה עדיין עשיר ותהיה קללתו מועטת, ורק אחר-כך אאור אותו.

(לקט אמרים שבסוף ביאור הגר"א על רות הנדפס בירושלים, מה שמע רבי אליעזר לנדא מאביו רבי יעקב משה נכד הגר"א)

י.ד.א. ויהי כימי אמרפל וגו'.

ובמדרש רבה (מב, א) "ר"ש בר אבא בשם ר' יוחנן בכל מקום שנאמר **ויהי**, משמש צרה ושמחה. אם צרה, אין צרה כיוצא בה, ואם שמחה, אין שמחה כיוצא בה, אתא ר' שמואל ב"ג ועבד פלגא, בכל מקום שנאמר **ויהי**, משמש צרה, ויהיה שמחה".

ביאור הדברים, שמלת **יהי** מורה על העתיד, ואות ו' מהפכו לעבר, ומלת **היה** מורה על העבר, ואות ו' מהפכו אל העתיד. והנה יחייב השכל שלא ידאג האדם ויצטער על דברי הקנינים, כמו העושר, אם לא נקנה לו מימיו, אבל ידאג לבבו בהעדר והפסד קנין שכבר היה לו. לכן כל מקום שנאמר **ויהי** הוא המורה שנתהפך עליו עולמו, דברים הראויים להיות לו ונעדרו ממנו והם בגדר שעברו, הוא לשון צער, אבל לשון **ויהי** מורה על הקנינים שראויים להיות בגדר העבר ועדיין נעדרים ממנו, אפס יהיו להיפך, ונעשה לו קנינו בגדר ההווה ועתיד להיות לו, הוא לשון שמחה כי היא השמחה ההחלטית, כמו שאמרו חז"ל (יומא עא, א) "כי אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיופּו לך ... אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה".

(ענף יוסף על מדרש רבה, מר' חנוך זונדל מביאליטוק)

וְיִסְּאוּ. וְיִהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ כֹּאֵה וְעֵלְמָה יִהְיֶה וְהָנָה חָנוּר עֹשֶׂה וְלִפְדֵי אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה.

נזדמן פעם **לרבנו** לשמוע מלמד דרדקי היאך הוא מבאר לתלמידיו פסוק זה, וכך שאל בפשט הכתוב. תבות "אשר עבר" לכאורה אין להן משמעות כאן, דהלא על אותה שעה מדבר

ח לקט אמרים

מה ששמעתי מאדוני אמו"ר הגאון מו"ה יעקב משה בשם א"ז הגר"א זצוק"ל.
ואברכה מזכירך . ומקלך אחיך . (בראשית י"ב ג') קשה ללל מזכירך
 אמר חחלה ואברכה . ואלל מקלך . אמר אח"כ אחור . וזאת היא
 כי הנרכה של עשיר הוא מרובה משל עני . והקללה של עני מרובה משל עשיר .
 לכן ללל מזכירך אמר חחלה ואברכה שיהי' עשיר ויהי' ברכתו מרובה ואלל
 מקלך אמר אח"כ אחור שיהי' עשיר עדיין ויהי' קללתו מועטת :
והימים ימי בכורי ענבים . (במדבר י"ג כ') למה הכסוק מטיים כך . והלא
 ידוע כשהי' להם אשכול מסחמא הימים ימי בכורי ענבים—אכל בזם
 מרמזו שהחנבר להם הסס . כי הסופי חובות של והימים ימי' זיכור ענבים
 המה גימטריא של סס :

ה' דברים החלויין בכהן . עבודה . ברכה בהגיס עריפת העגלה . השקיית סוטה .
 טהרם מלורע . וזמן גללין בפסוק . ונשאו הכהנים בני לוי (דברים כ"א
 כ"ט) כו' זו עבודה . ולברך בשם ה' . זו ב"ב . ופל פיהם יהי' זו עריפת העגלה .
 כל דיב זו השקיית סוטה . וכל נגע זו טהרת מלורע :

מה ששמעתי מאמו"ר בשם אביו הגאון ר' אברהם בהגר"א זצוק"ל .
מתוקה שנת העובד . אם מעט ואם הרבה . יאכל והשבע לפסיד חצו מנית
 לו לישן . (קהלת ה' י"א) ופירוש פ"ז חבי הגאון ר' אברהם זלוק"ל
 כי להעבוד הפוטל . היפה מחוקה לו שנסו אם מעט ואם הרבה יאכל .
 כי הוא עיף מאד מיגיעתו . רק מקפחתו שהעשיר הוא שבע אינו נגמח להפוטל לשון :

מאדוני אבי מורי ורבי הגאון ר' יעקב משה פי' עמר"ר פ' ויגש .
ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני . דבר אני מוליא מד זמכרים בלא . וזי'
 המס"כ דבר אני מוליא מפי ומגנים בלא היא מלרים כו' זהו דחוק .
 והנראה לומר שכן מלינו בלה"ק . דבר הוא דיבור קשה . זנא הוא אמירה דבה .
 ואין בא אלא לשון בקשה וזה שאמר יהודה דבר קשה אני מוליא מפי בי דלמי
 לדבר אלק קשות . רק מסגי הכבוד כפיד המלכות אני מכניס דיבורי בלשון נא .
 לשון בקשה :

בשם הגאון מגדול רבינו **חיים בנגאלין** זצ"ל .
אין זה כי אם ב"א וזה שער השמים (בראשית כ"ה י"ז) כי אמרו רז"ל זבן
 ב"ש"י הסולם הזה עומד בכאר שבע ואחלף שיסושו נוגע בנגד כהפ"ק
 וידוע שביהמ"ק של מטה מכון בנגד ביהמ"ק של מעלה . ואי' מראה באלבט של
 הסולם נאמר אין זה ר"ל למטה של סולם כי אם ב"א זה שמאין בנגד בית המקדש
 וזה הי' מראה באלבט ר"ל לפעלה שג סולם זה שער השמים :

וזאת מה שנמצא בחוב בחוך ב"י ביאור על היכלות "טהגר"א זצוק"ל מראשיתו .
טעם למה גימנים ישראל לביא אכוחס ואו"ה להיפוך שגאסרו להם פריזם
 שמלד אם לבד היא כמ"ש אביו מוריע לובן ומשס העלמות כו' ואמו
 מזרעת

שמ"ה (מש"ה). ויען הש"ך משה שפיר קאמרת (שבת ק"א) וכל הלמיר חכם מכונה בשם משה.

כא. ארבעה "גדולי" ארץ והם חכמים מחכמים נקראים בשם משה. (משלי ל' כ"ד)

(1) משה משפניא משה מיימוני הרמב"ם ז"ל

(2) משה מנרמניא משה בן מנחם מענדעלזאָהן ז"ל

(3) משה מבריסאניא משה מנטיפיורא ז"ל

(4) משה מרומניא ד"ר משה בן מנחם גאסמער הי"ו

חכם הספרדים עוסק באמונה בעד עם ה' נר"י.

הגר"א וארבע ארצות משלו.

כב

הגר"א בקש את אנשי העיר ווילנא לבל יקראוהו לאספה כי אם בעשות תקנה חדשה. פעם אחת החליטו דבר מנהיגי עיר ווילנא ליסד תקנה-כי עניי חוץ כל יבואו העירה להיות למשא על הקהל. ויתאספו יחד וישלחו דבר אל הגר"א לאמר, יואל נא רבינו לבא אל האסיפה המיעדת לנו כי רצוננו לתקן תקנה חדשה. ויבא.

ויהי בשמעו את דבר התקנה רגז עליהם ויאמר: הלא מכבר אמרתי לכם כי אל תקראו אותי כי אם בעשות תקנה חדשה. — תקנה חדשה היא! עגזו לו מנהיגי העיר. — תקנה ישנה מכבר אמר הגר"א מארבע ארצות, (1) הלא לא כתובה היא בפנקס בתקנות של ארבע ארצות? הוסיפו לדבר להגר"א. ויען הגר"א: ארבע ארצות שאמרתי לכם דמיתי, "סדום ועמורה אדמה וצבויים"ו

כג נביא ורואה מארץ ישראל.

אצל הגאון ר' דוד לוריא (2) מביחאו ישן, בא איש ירושלמי

(1) מדינות פולין נחלקו היו לארבע ארצות והרכבים והמנהיגים עשו תקנות מועילות לטובת הכלל, עיין ספר "עיר תהלה" קרות עיר כריסק דליטא מה' אריו ליב פיינשטיין ז"ל, וכספר "אנשי השם" מהרב החכם ר' שלמה בוכר קרות עיר לבוב" ובמ"ע הוואססחאָד 1884 מאמר מאת החכם הרכבי והאסיף הרב'ה אודות "ארבע ארצות."

(2) מחבר הגהות דר"ל על המדרש, ביאור דר"ל על פרקי דר' אליעזר, קדמות זוהר.

^{אמר החכמה}

לא חסרה בשלימותה כלל ונמלחה בגדר שרה
 לאזכרה ג"כ ולכן ה' קורא אותה שרי לומר
 כי גם עליו היא שרה משא"כ כששלים במילה
 אז היתה שרה לכל העולם ולא עליו לכן הוזכר
 עוד מלקרותה בשם שרי רק בשם שרה אבל
 שאר ב"ה מותרים לקרותה שרי. ולפ"ז יתכן
 ג"כ כי שרה שמה ר"ל כיון שנקראה אחת
 אזכרה לומר ששאלמה גם בחמשה איברים אשר
 חסרו אללך א"כ אללך שרה שמה ולא שרי (וגם לפי
 טעם המדרש שחלק היו"ד לשני הסי"ן ג"כ א"ש כי
 שרה שמה לפי שלקחה ה' משמה ונשאר שרה):
ארא מטתה הקורא ליעקב יעקב ה"ג כו'
 וְלִפְעָמִים עָשִׂי מֵה שְׂרָאִיתִי בִּם מַגְדוֹל דָּוִד
 שפ"ו על מה שפירש"י זרים לך ואגדלה שמך
 זה שאומרים חלקי יעקב ופ"ו הוא דידוע דבאבות
 יש י"ג אותיות נגד מכילי דרחמי (ואני מוסיף
 עוד כי גם באמכות כן יש י"ג אותיות שרה
 רבקה רחל לאה וצירוף האבות והאמחות יחד
 יש כ"ו אותיות כמנין הוי"ה לסודות כי זכו מאד
 וזכו להיות שם שלם ציונים כידוע דרשחם
 איש ואשה הם זכו שכינה ציונים) ולכן אין
 אומרים ישראל רק יעקב דא"כ יהיו י"ד אותיות
 אבל עדיין היו יכולים לומר אברהם וישראל לכן
 פירש"י דזכו בכלל הצרכה ואגדלה שמך שאומרים
 חלקי יעקב כדי שיהו אומרים אברהם וצדק הוא
 שפיר גידול שם לאברהם יעו"ש וש"י ודפת"ח
 וא"כ שפיר פריך ממנ"פ דאם באברהם נאמר
 זה לעשה ולל"ה א"כ גם ציעקב נאמר כן וכו"
 ה"ג א"כ אם נאמר ישראל תהי' מוכרת לומר
 אברהם וא"כ העבור על אברהם ומשני הש"ס
 דסדר סדרי' קרא כו' וסנין באמת נלפע"ד משום
 לשמעתה (וכן ראיתי באיזה ספר כמדומה לי **בשם**
הגרי"ה) למ"ד חפלת אבות תקנוס וזכו מרומז
 בשמותם כי באברהם אוח ב' משמו הוא
 לסודות על חפלת צוק"ד וצילחק אוח ל' על חפלת
 צהרי"ם (והיא מנחה) וציעקב אוח ע' על חפלת
 ערבי"ח לכן לא נחנה שמו לגמרי למען ידע

דור אחרון כי חפלת ערבית מידו זאח לנו וסנה
 פריך הש"ס מאשר בחרת באברהם ומשני צדו הוא
 דקא מסדר שבחי' כו' וכפ"ו רש"י וכ"ה צהרי"ח
 בירושלמי וסנין לפענ"ד כי אי' צב"ר פס"ג
 דאף אברהם אבינו לא ניול מכבצן האם כ"ה
 בזכות יעקב וסיינו משום שהיה יעקב בחיר
 שבאבות ולכן נעשה לו גם זה צעוד שמו אברהם
 ולא נשלים כל לרכו למען ידעו הכל ויבינו כי לא
 בזכותו ניול משא"כ אם היה ניול כשהי' שמו
 אברהם היו טועין לומר שבזכות עלמו ניול וכיון
 שכן שיעקב בחיר שבאבות תיקון חפלת ערבית
 פשיטא שהיא חובה ולריכס סמיכת גאולה לחפלה
 לכ"ע וכמו שכ' החוס' לעיל (ד' ב') וא"כ א"ש
 דצנין הזכרת יליח מלרים צלילה (ועי'
 סנסדרין י"ע ב' יעו"ש סיניב שם לא משמע
 דבחיר שבאבות הי' יעקב) ולכן נסמכה זאת על
 המשנה דידן וזוה א"ש דלכאורה יקשה למה
 פתח סנהא זרים מכלתין צק"ש הלא לטעם
 הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות הו"ל להקדים
 דיני החפלה. ומס"כ שם (סיינו בחידושי) משום
 דס"ל ת"ע רשות ז"ה כיון דיעקב תיקון אוחס
 אמנם הטעם משום דצנין סמיכת גאולה
 לחפלה וע"כ ק"ש (וכ"כ שם הל"ה) וזוה א"ש
 נמי מאי דפתח בערבית ברישא כיון דיעקב
 הוא הבחיר שבאבות לכן פתחו בחפלתו וע"ד
 וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי ילחק כו'
 וזוה א"ש נמי סה דנקט מאימתי וקשיא לן זרים
 פרקין תנא סיכא קאי דקתני מאימתי כו' ושם
 כתבנו (סיינו בחידושים) ליישב דאף אי נימא
 ק"ש דרבנן מ"מ סברא הוא למיקרי ק"ש ברישא
 כדי לקבל עליו עול מלכות שמים ברישא ולסמוך
 גאולה לחפלה יעו"ש וזה דסיים סדרן עלך
 מאימתי כו' ואין להקשות דמ"מ הו"ל להקדים
 דיני ברכות ק"ש דאינו קדימי י"ל משום דברכות
 לא מעכבות וכמש"כ החוס' ברפ"ב וא"כ שפיר
 יש להסמיך פ' הים קורא לפרק מאימתי (ז"ס
 כתבתי דרך חידוד ולחוח בעלמא):

מנטובא שלו ויפנה פניו ויביטו בעיניו פקוחה על מנטובא [לקמן פי' מאי מנטובא] שלו זהו הוא יוסטא חייטא ובחס לאו שלא יביט על המנטובא שלו אין זה יוסטא חייטא וגסע דרך המנטובא והביט אז קרא על עלמו לא ידעתי נפשי שמחתי מרכבות עמי נדיב [מאי מנטובא מושבו שהי' יושב ברחוב העיר על סדין של עץ והופר בנדים ישנים להניח עליהם טלאי על גבי טלאי] יעוין שם כל הענין :

מאמר פט

בירמי' אל יתהלל חכם בחכמתו גבור ^{אוצר החכמה} בצבורתו עשיר בעשרו וגומר . כי באלה חפלתו קודם הילירה כי שלש אלה נגזר קודם ילירת הולד מ' יום קודם הילירה ולא מבחירת האדם אבל לדיק ורשע לא נגזר מן השמים כ"א מבחירת עלמו ע"ז מסיים הכתוב כ"א בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי גאוס ה' השכל וידוע אותי זהו יראת הרוממות. אלשיך. וגם במשלי נבחר שם מעושר רב מכסף ומוזהב חן טוב . עשיר ורשע נפגשו עושה כלום ה' כ"ז נגזר מן השמים עשיר יהי' או רש יהי' אבל שם וכן טוב מבחירת עלמו :

מאמר צ

בזוהר וישב קפ"ו ע"א שוא לכס משכמי קום מאחרי שבת זה יש אחד ואין שני זה שאין לו בניו ומאחר שבת מטעה ומשכים קום לעבודתו שוא לכס משכמי קום בימי סליחות מאחרי שבת אובלי לחס העלבים היינו שמתפללים על לחס העלבים ולא על הגלות השכינה כן יתן לידיו שינה ודי לחכימא ברמיזא משל למלך שמרד בו בנו ושלח אותו לגלות והי' שם בלרה גדולה ובעקתין נפישין ושלח בנו לאביו המלך אגרת מלחה אומר שישלח לו אביו כסף וזהב ומוזנות והוא ישיב בחשבה שלימה אחר לו אוהבו מה אהה כותב לאביו הלח אהה לריך לכתוב לאביו המלך שיקרב אליך ויקח אותך על שלחנו שלחן המלך ובהיכל המלך פנימה ואין אהה תחבר מאומה כי מאן דשרי בהיכל המלך רחוק הוא מעלכות ומרחקות ומיגונות ואין אהה לריך לכסף וזהב כי אינו לכן שגלה משלחן אביו ומה לו לאב שבו על שלחן אב. אינו. כן המתפלל על מוזנות ופרנסה שיזמין לו בגלות ועלציהם על כסף וזהב טוב שיחפלל אדם על גלות השכינה היינו כן יתן לידיו שנה והכל בכלל שיקבץ נחית מארבע כנפות הארץ לארצו תהי' ברך עלינו שנה טובה :

מאמר צא

מידעה ובחירה . רבים וכן שלמים התפללו על הענין הידיעה והבחירה אם הקב"ה יודע מה יהי' האדם לדיק או רשע א"כ מעכב הידיעה של הקב"ה הבחירה של האדם ומוכרח להיות כידעתו של הקב"ה ולא נתחייב לגמול כלל ואם הבחירה ביד האדם ונתחייב לגמול חלילה כביכול אין ידיעה **הרמב"ם** מתרץ אין ידיעתו של הקב"ה כידעתו של ב"ד ואין ידיעתו מעכב הבחירה . בשם הגר"א מוילנא נ"ע כי זה מאמר הכ' בישעי' מ' : "למה תאמר יעקב ותדבר ישראל או חלילה נסתרה דרכי מה' או מאלהי משפטי יעבור חלילה ואין לנו

גמול ועונש או נסתרה דרכי מה' ואין ידיעה חלילה ואם יש ידיעה אזי אין בחירה או מאלהי משפטי יעבור ואין גמול ועונש חלילה ע"ז מסיים הפ' הלא ידעת אם לא שמעת ה' בורא קלות הארץ לא ייפך ולא ייגע אין חקר לחכמתו היינו חכונתו אין מעכב הבחירה עכ"ל. וכונת מאמר מפ' אבות הר"ב בשם הרמב"ם במקומו. הכל לפי היינו ידיעה עכ"ז הרשות נתונה ואינו מעכב הבחירה והכל לפי רוב המעשה וכו' ועל זה בטוב העולם נדון ומאמר הכתוב נוכל לומר ג"כ ע"ז הכוונה רבות מחשבות בלב איש היינו בחירה עכ"ז עלת ה' היא תקום ולא מעכב הידיעה את הבחירה היינו מחשבות בלב איש :

והמרדש

שמואל מתרץ ע"ז האופן אם ידיעה של הקב"ה רק במחשבה אזי אין הידיעה מעכב הבחירה של אדם ואם הידיעה היא באמירה אזי מעכב הבחירה. והקשו. הקב"ה אמר למשה אהרן אחיך ילח לקראתך וראך ושמת בלבו ושם היחה אמירה מפני מה זכה לגמול לעדי החושן הנחון על לבו עכ"ל אך לפי שיפת הרמב"ם שבהש"י לא שייך לדבר בה' כלי המצטא רק ברעיון של משה היה הדיבור . ויש מתרלים בהקב"ה לא שייך עבר ועתיד כ"א הווה תמיד ואין שייך אללו מחילה וזמן ע"ז אינו מעכב הבחירה :

מאמר צב

יוסף הגדיק זכה להיות בעל השפעה על כל כל אחיו ועל כל העולם וזכה להיות נקרא לדיק כי כל מאן דנטיר אות ברית זוכה להיות בעל השפעה ולדיק אם כי יעקב אמר כתי וראשית אוני אבל לא ע"י נסיון כיוסף הגדיק אם כי אברהם נסה צי נסיונות אבל לא נסיון מנטירת אות ברית כיוסף הגדיק וכמו יש לדיקים בכל דור ודור שזוכים להיות משפיעים על דורם ג"כ שטטרים אות ברית זוכים להיות משפיעים ומגינים על דורם ושיהי' זוכים להיותם נקראים לדיקים אם שש בחנשי שלומם הגלויים אליהם גדולים בחורה וביראה ואנשי לבב כמוהם אבל לא בנטירת ברית כמוהם ע"כ לא זכו ג"כ להיות משפיעים ושיהיו נקראים לדיקים כמוהם. וכמו לדיק יסוד עולם וחסד משפיע במדה שהם בחללע הספירות ומשפיעים ממקום שהם למעלה וממקום שהם למטה יעוין בזוהר פ' לך ל"ג ע"ב ע"פ ויאמר יוסף אל אחיו גשו אלי ויגשו וגו' כל הענין . ובזוהר פ' מקץ קל"ג ע"ב ודף קל"ה ע"א ובזוהר פנחס רי"ג ע"ב ע"פ עדות ביהוסף שמו ודף רכ"ה ע"ב וכו' :

מאמר צג

הפסוק ההופכי הטר אגם מים היינו ההופכי להלור להקב"ה באגם מים היינו בדמעה . ובזוהר חרומה קס"ה ע"א ע"פ עברו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה ח"ה התי מאן דתייהו בלערא לא יללי לנותח כלל יעוין שם כ"א בדמעה כי שערי דמעות לא גלכות ולא נעלו. באגם מים היינו דמעה מהפכין ממדה"ד למדה"ר כמו אדם בא לבהכ"ג ולבהמ"ד והולך בבהמ"ד אנה ואנה בלא מחשבה עתורה ובלא דמעות ורעוא ושוב בלימוד מרחה

חזון הכרם

בראשית יב לך לך

קמב

בְּרָכָה: ג וְאַבְרָמָה מְבָרְכִיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאֵר וְנִבְרָכִי
 בְּךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה: ד וַיִּלֶךְ אַבְרָם פֶּאֶשֶׁר דְּבַר
 אֱלֹהֵי יְהוָה וַיִּלֶךְ אִתּוֹ לֹט וְאַבְרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים
 וּשְׁבַעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: ה וַיִּקַּח אַבְרָם
 אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־דְּרוֹשָׁם
 אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַחָרָן וַיֵּצְאוּ
 לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנַעַן: ו וַיַּעֲבֹר
 אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֵם עַד אֵלֹן מוֹרָה
 וְהַכְּנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ: ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר
 לְזָרְעֶךָ אֲתָן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ

רש"י

ההרים אשר אומר אליך. כיצד נז וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך: (ג) ונברכו
 בך. יש אגדות רבות וזהו פשוטו אדם אומר לזנו תהא כאברהם וכן כל ונברכו כך שנמקרא וזה
 מוכיח כך יכרך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה: (ה) אשר עשו בחרן. שהכניסן
 תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשי ושרי מגיירת הנשים ומעלה עליהם הכחוז כאלו
 עשאו (לכן כתיב אשר עשו) ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם כמו עשה את כל
 הכבוד הזה לשון קנין ישראל עושה חיל לשון קונה וכונס: (ו) ויעבור אברהם בארץ. נכנס
 לתוכה: עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם: אֵלֹן מוֹרָה. היא שכם

פירוש הגר"א

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (דברים ו, ה), נגד אברהם, שנאמר "ומצאת את לבבו כו" (נחמיה ט, ח). "ובכל נפשך" נגד יצחק, שמסר נפשו בעקידה, "ובכל מאדך" נגד יעקב, שנתן כל ממונו בעד מערת המכפלה, שנאמר "בקברי אשר כריתי לי" (בראשית נ, ה), שצבר ממון ככרי, עי"ש. ומה שנאמר

אחר כך "והיו הדברים האלה וכו' על לבבך", חתם באברהם לברך. [יבואר] על דרך מה שאמרו רז"ל (רש"י כאן ממ"ד): "ואעשך לגוי גדול" זהו מה שאומרים אלקי אברהם כו', יכול יהיו חותמים בכולם, תלמוד לומר "והיה ברכה", כך חותמים. (פ"י תפלת חנה א')

Ends only with "עשך" קודם לברכה

ג וְאַבְרָם מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ וּמְלֶיךָ
 כְּמֵא דְמִלִּיל עֲמִיה יי
 מִחָרָן: ה וַיִּדְבֵר אַבְרָם
 וַיִּתְּנָה נַפְשָׁא דְשַׁעֲבִירו
 דְכְנַעַן: ו וַיַּעֲבֹר אַבְרָם
 בְּאֶרֶץ: ז וַיִּתְּנָה יי

הראהו הר גריזים והר עי
 וכוש את ארץ ישראל מז
 ומלכי זדק מלך שלם לפיכ
 שהם מזרעו של

ואברך. יש שני ח
 שהקב"ה מבטיח לתת
 כמו שמצינו שהבטיח ז
 שיעשירו, וזה נקרא בט
 שהקב"ה לא הבטיחו, אן
 בטחונו בה'. וזה נקרא ז
 "צור חסיו בור". (פ"י משנ
 לב, לו)

יב.ג. ואברהם מברכיך.
 שלושה דברים מקצרים
 אדם ... כוס של ברכה
 דכתיב ואברהם מברכיך
 פירוש, דאם היה מברך
 הקב"ה מברך אותו, וע
 לבעל הבית לא יברך ז
 נועם ברכות שם)

מפי השמועה: ומקללן
 מדוע אצל "מברכיך